DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)

15. juni 2000 *

I sag C-302/98,

angående en anmodning, som Bundessozialgericht (Tyskland) i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Manfred Sehrer

mod

Bundesknappschaft,

procesdeltager:

Landesversicherungsanstalt für das Saarland,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 6, 48 og 49 (efter ændring nu artikel 12 EF, 39 EF og 40 EF), artikel 50

* Processprog: tysk.

(nu artikel 41 EF) og 51 (efter ændring nu artikel 42 EF) samt af artikel 3 i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EØF) nr. 2001/83 af 2. juni 1983 (EFT L 230, s. 6),

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, J.C. Moitinho de Almeida, og dommerne C. Gulmann, J.-P. Puissochet (refererende dommer), G. Hirsch og F. Macken,

generaladvokat: D. Ruiz-Jarabo Colomer
justitssekretær: R. Grass,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— den tyske regering ved afdelingschef W.-D. Plessing og kontorchef C.-D. Quassowski, begge Forbundsøkonomiministeriet, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved P. Hillenkamp, som befuldmægtiget,

på grundlag af den refererende dommers rapport,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 8. februar 2000,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 13. maj 1998, indgået til Domstolen den 3. august 1998, har Bundessozialgericht i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) forelagt et præjudicielt spørgsmål om fortolkningen af EF-traktatens artikel 6, 48 og 49 (efter ændring nu artikel 12 EF, 39 EF og 40 EF), artikel 50 (nu artikel 41 EF) og 51 (efter ændring nu artikel 42 EF) samt af artikel 3 i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EØF) nr. 2001/83 af 2. juni 1983 (EFT L 230, s. 6, herefter »forordning nr. 1408/71«).

2 Spørgsmålet er blevet rejst i en retssag mellem Manfred Sehrer og Bundesknappschaft (minearbejderes forbundsforsikringskasse), som krævede, at Sehrer betalte sygesikringsbidrag af en af ham oppebåren fransk supplerende alderspension.

3 Sehrer er tidligere tysk minearbejder, som er bosat i Tyskland. Siden sit fyldte 60. år har han oppebåret en lovbestemt alderspension fra Bundesknappschaft samt en supplerende alderspension fra de tyske mine- og stålarbejderes fagforening.

4 Da Sehrer også har udøvet erhvervsmæssig beskæftigelse i Frankrig, oppebærer han desuden en fransk supplerende alderspension, som udbetales ham af den franske tillægspensionskasse for minearbejdere (herefter »Carcom«). I alderspensionens bruttobeløb, som i det omtvistede tidsrum varierede mellem 2 384,19 FRF og 2 538,45 FRF, blev der foretaget fradrag på 2,4%, svarende til mellem 57,22 FRF og 60,92 FRF pr. kvartal, som bidrag til den franske sygesikring. Det drejer sig om et såkaldt solidaritetsbidrag, der ikke som sådan medfører nogen ret til ydelse.

5 Sehrer er medlem af Krankenversicherung der Rentner (sygesikringen for pensionister, herefter »KVdR«) via Bundesknappschaft. Efter at sidstnævnte institution var blevet bekendt med Sehrer's supplerende franske alderspension, krævede den ved afgørelser af 7. og 13. september 1993, at han med tilbagevirkende kraft betalte sygesikringsbidrag, som var beregnet på grundlag af nævnte pensions bruttobeløb. Efterbetalingsbeløbet udgør for tidsrummet 1. december 1988 — 30. september 1993 1 005,67 DEM.

6 Efter at Bundesknappschaft havde afvist den klage, som Sehrer havde indgivet over dette betalingskrav, anlagde han sag ved Sozialgericht für das Saarland. Ved dom af 8. februar 1995 gav denne Sehrer delvis medhold. Det blev i dommen fastslået, at Bundesknappschaft ikke var berettiget til i beregningen af bidragene i Tyskland at medregne den del af den franske alderspension, der blev fradraget som bidrag til den franske sygesikring. Den anke, som Bundesknappschaft iværksatte til prøvelse af denne dom, blev forkastet af Landessozialgericht für das Saarland ved dom af 23. maj 1996, som henviste til, at solidaritetsprincippet er til hinder for, at en person, der er forsikret i henhold til en social ordning, betaler bidrag af bidrag og dermed betaler dobbelt bidrag.

7 Bundesknappschaft iværksatte »revisionsanke« til Bundessozialgericht. Bundesknappschaft gjorde gældende, at appelinstansen ved at stadfæste, at de sygesikringsbidrag, der i Frankrig erlægges af den supplerende alderspension, hvis beløb indgår i beregningsgrundlaget for de tyske bidrag, ikke kan medregnes, havde tilsidesat § 237 og 229 i bog V i Sozialgesetzbuch (tysk lov om socialsikring, herefter »SGB«), som trådte i kraft den 1. januar 1989, samt de tilsvarende bestemmelser, der tidligere indeholdtes i Reichsversicherungsordnung (tysk lov om social forsikring).

8 Bundessozialgericht fastslår i sin forelæggelseskendelse, at i henhold til tysk lovgivning skal bidragene i Tyskland til KVdR beregnes på grundlag af bruttobeløbet af Sehrer's supplerende franske alderspension. I henhold til § 237, første punktum, punkt 2, i bog V i SGB skal pensionisters bidrag til den tyske sygesikringsordning beregnes på grundlag af »det nominelle beløb« (»Zahlbetrag«) af indtægter, der må sidestilles med alderspension. I henhold til § 229, stk. 1, første punktum, punkt 5, og stk. 1, andet punktum, i bog V i SGB, som § 237 henviser til, henhører tillægspensioner under disse indtægter, herunder også pensioner oppebåret i udlandet.

9 Bundessozialgericht er imidlertid, navnlig på grund af dom af 7. marts 1991 (sag C-10/90, Masgio, Sml. I, s. 1119), i tvivl om, hvorvidt en ordning, hvorefter en pensioneret arbejdstager betaler dobbelt sygesikringsbidrag af sin tillægspension, alene fordi han oppebærer denne pension i en anden medlemsstat, er forenelig med fællesskabsretten. En sådan ordning indebærer nemlig, at arbejdstagere, som har udnyttet deres ret til fri bevægelighed, straffes i forhold til dem, som ikke har udnyttet denne ret.

10 Bundessozialgericht har anført, at det grundlæggende princip om arbejdskraftens frie bevægelighed således kan være til hinder for, at den del af den franske pension, der fratrækkes som bidrag til den franske sygesikring, indgår i beregningsgrundlaget for de tyske bidrag. Bundessozialgericht har anført, at Domstolen ganske vist i dom af 16. januar 1992 (sag C-57/90, Kommissionen mod Frankrig, Sml. I, s. 75) har fastslået, at artikel 33 i forordning nr. 1408/71,

hvorefter en medlemsstat kun kan opkræve sygesikringsbidrag af en pensionist eller en rentemodtager, såfremt de hertil svarende ydelser skal udbetales af den, ikke finder anvendelse på tillægspensioner, der, som det er tilfældet med pensionen fra Carcom, beror på en overenskomst. Bundessozialgericht finder alligevel, at det ikke heraf kan udledes, at det forhold, at der opkræves et dobbelt bidrag af en tillægspension, er foreneligt med traktatens artikel 6 og 48-51.

11 På baggrund heraf har Bundessozialgericht besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Er artikel 6 samt artikel 48-51 i traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab såvel som artikel 3 i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, til hinder for nationale bestemmelser, hvorefter en fransk tillægspension, som ydes efter bestemmelser i en kollektiv overenskomst, i fuldt omfang belastes med såvel bidrag til den franske sygesikring som med bidrag til den tyske sygesikring for pensionister?«

12 Den tyske regering og Kommissionen har under henvisning til sagens omstændigheder anført, at det inden besvarelsen af det forelagte spørgsmål må afgøres, om opkrævning af et bidrag til den franske sygesikring er forenelig med traktatens artikel 48-51. Kun såfremt opkrævning af bidraget er foreneligt med fællesskabsretten, skal der tages stilling til de nærmere beregningsregler for det tyske bidrag.

13 Den tyske regering har herved anført, at i henhold til Domstolens praksis er EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF) til hinder for, at en medlemsstat pålægger en virksomhed, der er etableret i en anden medlemsstat, og som midlertidigt udfører arbejdsopgaver i den første stat, en forpligtelse til at

betale arbejdsgiverbidrag for de arbejdstagere, der har været beskæftiget med dette arbejde, når virksomheden allerede betaler lignende bidrag for de samme arbejdstagere og for de samme arbejdsperioder i den stat, hvor den er etableret (dom af 28.3.1996, sag C-272/94, Guiot, Sml. I, s. 1905, jf. også dom af 3.2.1982, forenede sager 62/81 og 63/81, Seco og Desquenne & Giral, Sml. s. 223).

14 Ifølge den tyske regering pålægges Sehrer, som allerede er fuldstændigt beskyttet mod sygdom i sin bopælsstat, et sygesikringsbidrag i Frankrig, som ikke giver ham nogen rettigheder eller yderligere fordele. Ligesom de arbejdsgiverbidrag, der omhandledes i sagen Seco og Desquenne & Giral og i Guiot-sagen, var i strid med traktatens artikel 59, udgør opkrævningen af sygesikringsbidrag i Frankrig en hindring for arbejdskraftens frie bevægelighed, som er forbudt i henhold til traktatens artikel 48.

15 Kommissionen har anført, at et sygesikringsbidrag i Frankrig fratrækkes i Sehrer's supplerende franske alderspension, uanset at han, som er bosat i Tyskland, kun er berettiget til ydelser i henhold til den tyske sygesikringsordning. Denne opkrævning, som ikke indebærer nogen ret til ydelse, skader således Sehrer. Den indebærer også, at han pålægges en yderligere udgift, for så vidt han i sin bopælsstat skal erlægge endnu et sygesikringsbidrag, som beregnes på grundlag af den samme alderspensions bruttobeløb. Kommissionen finder på dette grundlag, at opkrævning af et bidrag i henhold til den franske sygesikringsordning strider mod traktatens artikel 48.

16 Såfremt Domstolen alene behandler det af den nationale ret forelagte spørgsmål, har den tyske regering anført, at dette spørgsmål må besvares benægtende. Kommissionen har derimod anført, at EF-traktatens artikel 5 (nu artikel 10 EF) og traktatens artikel 48-51 i dette tilfælde indebærer, at en medlemsstats kompetente myndigheder skal tage hensyn til de bidrag, som en anden medlemsstat har fratrukket i alderspensioner, der udbetales i denne stat, og skal beregne deres egne bidrag på grundlag af de pågældende pensioners nettobeløb.

Det præjudicielle spørgsmåls rækkevidde

17 Det bemærkes, at den forelæggende ret med sit spørgsmål ønsker at få oplyst, om visse bestemmelser i traktaten og i afledt ret er til hinder for, at en medlemsstat beregner sygesikringsbidrag for en pensioneret arbejdstager, der er omfattet af statens lovgivning, på grundlag af bruttobeløbet af en supplerende alderspension, der beror på en overenskomst, og som arbejdstageren oppebærer i en anden medlemsstat, uden at tage hensyn til, at en del af pensionens bruttobeløb allerede er blevet fratrukket som sygesikringsbidrag i sidstnævnte stat.

18 Derimod drejer spørgsmålet sig ikke om, hvorvidt de pågældende fællesskabsretlige bestemmelser er til hinder for, at sidstnævnte medlemsstat opkræver sygesikringsbidrag, skønt disse ikke giver ret til ydelser, og uanset at den pågældende arbejdstager oppebærer en lovbestemt alderspension og allerede er forsikret mod den pågældende risiko i den første medlemsstat.

19 Bundessozialgericht har i øvrigt i sin forelæggelseskendelse givet udtryk for tvivl med hensyn til foreneligheden med fællesskabsretten af opkrævningen i Frankrig af sygesikringsbidrag, som ikke medfører nogen ret til ydelse, men har samtidig fastslået, at sagsøgeren i hovedsagen alene kan rejse dette spørgsmål om foreneligheden ved denne medlemsstats retsinstanser. Den nationale ret har tilføjet, at Sehrer imidlertid har foretrukket at anfægte gyldigheden af de tyske sygesikringsbidrag, fordi de er højere end de franske bidrag.

20 Det følger af fast retspraksis, at det udelukkende tilkommer den nationale retsinstans, for hvem en tvist er indbragt, og som har ansvaret for den retsafgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete

sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen. Når de af den nationale retsinstans stillede spørgsmål vedrører fortolkningen af en bestemmelse i fællesskabsretten, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse herom (jf. bl.a. dom af 13.1.2000, sag C-254/98, TK-Heimdienst, Sml. I, s. 151, præmis 13).

21 Følgelig skal alene det af den forelæggende ret stillede spørgsmål besvares.

Besvarelsen af det præjudicielle spørgsmål

22 Det bemærkes først, at Sehrer, som ikke længere er erhvervsaktiv, og som oppebærer en lovbestemt alderspension i Tyskland, hvor han er bosat, herved er omfattet af den tyske lovgivning om social sikring i henhold til artikel 13, stk. 2, litra f), i forordning nr. 1408/71. I henhold til denne bestemmelse, som blev indsat i forordningen ved Rådets forordning (EØF) nr. 2195/91 af 25. juni 1991 (EFT L 206, s. 2), er en person, som ophører med at være omfattet af en medlemsstats lovgivning, uden at han bliver omfattet af en anden medlemsstats lovgivning i overensstemmelse med en af reglerne i ovenstående litra eller med en af de i artikel 14-17 omhandlede undtagelser eller særlige regler, omfattet af lovgivningen i den medlemsstat, på hvis område han er bosat, i overensstemmelse med bestemmelserne i denne lovgivning alene.

23 Det bemærkes dernæst, at i henhold til artikel 1, litra j), i forordning nr. 1408/71 omfatter udtrykket »lovgivning« i forordningen ikke bestemmelser i bestående eller fremtidige kollektive overenskomster, selv om der af en offentlig myndighed

er tillagt sådanne overenskomstbestemmelser almindelig retsvirkning eller er foretaget en udvidelse af deres gyldighedsområde, såfremt denne begrænsning ikke i de i forordningen angivne tilfælde er ophævet ved en af den pågældende medlemsstat afgivet erklæring.

24 Det fremgår af forelæggelseskendelsen, at ordningen om tillægspension, som forvaltes af Carcom, beror på en overenskomst mellem arbejdsmarkedets parter, som ikke har været genstand for en erklæring i henhold til artikel 1, litra j), i forordning nr. 1408/71.

25 Det følger af det anførte, at Sehrer i forordningens forstand alene oppebærer alderspension i medfør af en enkelt medlemsstats lovgivning, nemlig Tysklands.

26 Endelig omhandler afdeling 5 i kapitel 1 i afsnit III i forordning nr. 1408/71 pensionisters eller rentemodtageres og deres familiemedlemmers rettigheder. De relevante bestemmelser i denne afdeling vedrører dog enten tilfælde, hvori en person oppebærer en pension eller en rente i medfør af lovgivningen i to eller flere medlemsstater, eller tilfælde, hvor en person oppebærer en pension i medfør af lovgivningen i én enkelt medlemsstat, men hvor der ikke er ret til ydelser i bopælslandet (artikel 27, 28 og artikel 28a). Artikel 33 finder kun anvendelse under henvisning til disse bestemmelser.

27 Da Sehrer's situation ikke er omfattet af nogen af de ovenstående bestemmelser i forordning nr. 1408/71, følger heraf, at de tyske myndigheders opkrævning af sygesikringsbidrag af Sehrer's supplerende franske alderspension udelukkende henhører under tysk lovgivning.

28 Forbundsrepublikken Tyskland skal dog under udøvelse af denne kompetence overholde traktatens bestemmelser, bl.a. bestemmelserne vedrørende arbejdskraftens fri bevægelighed (jf. dom af 26.1.1999, sag C-18/95, Terhoeve, Sml. I, s. 345, præmis 34 og 35).

29 Den omstændighed, at Sehrer er tysk statsborger, er ikke til hinder for, at han kan påberåbe sig bestemmelserne om arbejdskraftens frie bevægelighed over for den medlemsstat, i hvilken han er statsborger, når han under udnyttelse af sin ret til fri bevægelighed har udøvet en erhvervsmæssig beskæftigelse i en anden medlemsstat (Terhoeve-dommen, præmis 27, 28 og 29).

30 Ligeledes indebærer den omstændighed, at Sehrer ikke længere er i beskæftigelse, ikke, at han fortaber visse rettigheder, der beror på status som arbejdstager (dom af 27.11.1997, sag C-57/96, Meints, Sml. I, s. 6689, præmis 40, og af 24.9.1998, sag C-35/97, Kommissionen mod Frankrig, Sml. I, s. 5325, præmis 41). En supplerende alderspension som den, Sehrer oppebærer, og som ydes for en tidligere erhvervsmæssig beskæftigelse, der er ophørt, henhører under sådanne rettigheder. Pensionsretten er uadskilleligt forbundet med den objektive status som arbejdstager.

31 Med hensyn til traktatens artikel 48, som skal gennemgås først, har Domstolen gentagne gange udtalt, at denne bestemmelse er udtryk for et grundlæggende princip, som er fastslået i EF-traktatens artikel 3, litra c) [efter ændring nu artikel 3, stk. 1, litra c), EF], hvori det hedder, at Fællesskabets virke, med de i artikel 2 nævnte mål for øje (efter ændring nu artikel 2 EF), skal indebære fjernelse af hindringerne for den frie bevægelighed for personer mellem medlemsstaterne (jf. dom af 7.7.1992, sag C-370/90, Singh, Sml. I, s. 4265, præmis 15, og Terhoeve-dommen, præmis 36).

32 Domstolen har ligeledes fastslået, at alle traktatens bestemmelser vedrørende den frie bevægelighed for personer skal gøre det lettere for fællesskabsborgerne at udøve erhvervsmæssig beskæftigelse af enhver art på hele Fællesskabets område,

og at disse bestemmelser indeholder et forbud mod foranstaltninger, som kan skade disse borgere, såfremt de ønsker at udøve en erhvervsmæssig beskæftigelse på en anden medlemsstats område (Singh-dommen, præmis 16, og Terhoeve-dommen, præmis 37).

33 Bestemmelser, som forhindrer en statsborger i en medlemsstat i at forlade sit oprindelsesland med henblik på at udøve retten til fri bevægelighed, eller som får ham til at afholde sig fra dette forehavende, udgør derfor hindringer for denne frihed, uanset om de finder anvendelse uafhængigt af de pågældende arbejdstageres nationalitet (Masgio-dommen, præmis 18 og 19, og Terhoeve-dommen, præmis 39).

34 Dette er netop tilfældet med hensyn til den i sagen omhandlede tyske lovgivning, der, selv om den finder anvendelse på såvel vandrende som fastboende arbejdstagere, kun kan skade de førstnævnte. Sandsynligheden for, at der af bruttobeløbet af den supplerende alderspension, der tilkommer en arbejdstager, som alene har udøvet erhvervsmæssig beskæftigelse i Tyskland, i denne stat foretages en dobbelt opkrævning af sygesikringsbidrag, er ikke stor. Derimod er dette en reel risiko for en arbejdstager, der som Sehrer har udøvet en erhvervsmæssig beskæftigelse i en anden medlemsstat, hvor han oppebærer en supplerende alderspension.

35 Heraf følger, at en national lovgivning som den, der er omhandlet i hovedsagen, udgør en hindring for arbejdskraftens frie bevægelighed, der er forbudt i traktatens artikel 48. Det er følgelig unødvendigt at undersøge spørgsmålet, om traktatens artikel 6 og artikel 3 i forordning nr. 1408/71 er til hinder for en sådan lovgivning.

36 Spørgsmålet må derfor besvares således, at traktatens artikel 48 er til hinder for, at en medlemsstat beregner sygesikringsbidrag for en pensioneret arbejdstager, der er omfattet af statens lovgivning, på grundlag af bruttobeløbet af en

supplerende alderspension, der beror på en overenskomst, og som arbejdstageren oppebærer i en anden medlemsstat, uden at tage hensyn til, at en del af pensionens bruttobeløb allerede er blevet fratrukket som sygesikringsbidrag i sidstnævnte stat.

Sagens omkostninger

37 De udgifter, der er afholdt af den tyske regering og af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

vedrørende det spørgsmål, der er forelagt af Bundessozialgericht ved kendelse af 13. maj 1998, for ret:

EF-traktatens artikel 48 (efter ændring nu artikel 39 EF) er til hinder for, at en medlemsstat beregner sygesikringsbidrag for en pensioneret arbejdstager, der er

omfattet af statens lovgivning, på grundlag af bruttobeløbet af en supplerende alderspension, der beror på en overenskomst, og som arbejdstageren oppebærer i en anden medlemsstat, uden at tage hensyn til, at en del af pensionens bruttobeløb allerede er blevet fratrukket som sygesikringsbidrag i sidstnævnte stat.

Moitinho de Almeida Gulmann Puissochet

Hirsch Macken

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 15. juni 2000.

R. Grass

Justitssekretær

J.C. Moitinho de Almeida

Formand for Sjette Afdeling